

Charakterystyka instytucji europejskiego nakazu aresztowania

JEL Classification: K42

Słowa kluczowe: europejski nakaz aresztowania, prawo UE, prawo karne, współpraca międzynarodowa

Keywords: European arrest warrant, EU law, criminal law, international cooperation

Abstrakt: Rozwój integracji europejskiej wpłynął na wymiary sprawiedliwości poszczególnych państw. Wzmocnienie współpracy i ujednolicanie standardów oraz internacjonalizacja działań spowodowały powstanie procedur takich jak europejski nakaz aresztowania (dalej: ENA). Oparto go na wprowadzeniu w życie transgranicznego, uproszczonego postępowania sądowego. W jego ramach funkcjonuje system przekazywania podejrzanych i oskarżonych na potrzeby ścigania przestępstw lub wykonania wyroku pozbawienia wolności, a także zastosowania środka zabezpieczającego, polegającego na pozbawieniu wolności. Dane z opracowań Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka pokazują, że Polska w latach 2005–2013 była na pierwszym miejscu pod względem państw wydających ENA. Wydawać się może, że sytuacja ta spowodowana jest zbytnią wiarą w zasadę legalizmu, zakorzenioną w polskiej procedurze karnej. Natomiast ENA nie są kierowane do Polski często. Co ważne, europejski nakaz aresztowania wydany przez organ sądowy państwa członkowskiego jest ważny na całym terytorium Unii Europejskiej. Początki jego stosowania datuje się na 1 stycznia 2004 roku. Zastąpił on procedurę ekstradycji, która wcześniej była stosowana przez państwa zrzeszone w Unii¹. Wydawany jest przez organ sądowy jednego z państw członkowskich. Wniosek o aresztowanie danej osoby w innym państwie członkowskim i przekazanie tej osoby do państwa, które z wnioskiem wystąpiło, w celu ścigania lub wykonania wyroku pozbawienia wolności lub zastosowania środka zabezpieczającego, polegającego na pozbawieniu wolności. Mechanizm instrumentu ENA działa na zasadzie wzajemnego uznawania orzeczeń sądowych i jest stosowany we wszystkich państwach członkowskich. Opiera się na zasadzie bezpośredniego kontaktu między organami sądowymi. Organy korzystające z nakazu zobowiązane są do poszanowania praw procesowych podejrzanych i oskarżonych, czyli prawa do informacji, adwokata, tłumacza itp.²

* Opiekun naukowy (Scientific Tutor) — dr hab. Piotr Dobosz, prof. UJ

¹ https://e-justice.europa.eu/content_european_arrest_warrant-90-pl.do (dostęp: 10.12.2019).

² *Ibidem*.

European arrest warrant and its procedure as an instrument of international cooperation

Abstract: The European arrest warrant is undoubtedly a result of the introduction of cross-border simplified court proceedings. In its regulations, suspects and accused persons are transferred for the purpose of prosecuting offenses or executing a sentence of deprivation of liberty or a detention order involving the deprivation of liberty. A European arrest warrant issued by a judicial authority of a Member State is valid throughout the territory of the European Union. The beginning of its application dates from January 1, 2004. It replaced the extradition procedure, which was previously applied by the Member States of the Union. The mechanism of the warrant is based on the principle of mutual recognition of judicial decisions and is applied in all EU Member States. It is based on the principle of direct contact between judicial authorities. Authorities using the order are obliged to respect the procedural rights of suspects and defendants, that is, the right to information, to a lawyer, to an interpreter, etc.

Europejski nakaz aresztowania

Europejski nakaz aresztowania jest efektem procesu integracyjnego Unii Europejskiej (dalej: UE) w ramach trzeciego filaru. To pierwotne źródło decyzji ramowej Rady 2002/584/WSiSW z 13 czerwca 2002 roku w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między państwami członkowskimi UE (Dz. Urz. WE L 190 z 18.07.2002 r. ze zm. oraz decyzja ramowa 2002/584) znajduje się w traktacie amsterdamskim z 1997 roku. Instytucja nakazu jest próbą stworzenia ogólnoeuropejskiego obszaru wolności, sprawiedliwości i bezpieczeństwa. Poszerzenie współpracy międzynarodowej w sprawach karnych nastąpiło na szczycie Rady Europejskiej w Tampere w dniach 15–16 października 1999 roku, zainicjowano potrzebę wspólnych działań zmierzających do „osiągnięcia zgodności systemów prawnych państw członkowskich, [...] pragnących od UE działań wobec zagrożeń, jakie dla wolności i prawa stwarza ciężka przestępczość”. Punkt 35 konkluzji szczytu Rady Europejskiej w Tampere stanowi, że

formalna procedura ekstradycyjna między państwami członkowskimi powinna zostać zniesiona wobec osób skazanych i uchylających się przed wymiarem sprawiedliwości i zastąpiona rutynowym przekazaniem takich osób. W stosunku do niektórych przypadków ekstradycji należy rozważyć możliwość funkcjonowania tzw. szybkiej ścieżki proceduralnej, zapewniając — oczywiście — obowiązywanie zasady uczciwego procesu.

Sens europejskiego nakazu aresztowania opiera się na zasadzie wzajemnego uznawania³.

Zgodnie z art. 607a kodeksu postępowania karnego w sytuacji podejrzenia, iż osoba ścigana za przestępstwo podlegające jurysdykcji polskich sądów karnych może przebywać na terytorium innego państwa członkowskiego, właściwy miejscowo sąd okręgowy na wniosek prokuratora, a w postępowaniu sądowym oraz wykonawczym z urzędu lub na wniosek właściwego sądu rejonowego, może wydać europejski nakaz

³ *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz et al., Warszawa 2016, komentarz do art. 607a.

aresztowania. Oznacza to w praktyce, że ENA może zostać wydany w stosunku do każdej osoby, która dokona czynu zabronionego (obojętnie, czy będzie to przestępstwo powszechne, wykroczenie powszechne, przestępstwo skarbowe i wykroczenie skarbowe), która zgodnie z polskim prawem karnym może stać się podmiotem⁴. Przepis implementuje art. 6 ust. 1 decyzji ramowej w sprawie europejskiego nakazu aresztowania. Do przesłanek wydania takiego nakazu należą⁵:

- ściganie za przestępstwo podlegające jurysdykcji polskich sądów karnych,
- podejrzenie, że osoba ta może przebywać na terytorium państwa członkowskiego.

Jurysdykcję polskich sądów określają przepisy art. 109–113 kodeksu karnego (dalej: k.k.), w związku z art. 5 k.k. — uzasadnione podejrzenie przebywania na terytorium innego państwa członkowskiego wymagające uzasadnienia. Nakaz może zostać wydany na etapie postępowania przygotowawczego, a także sądowego oraz wykonawczego. Wniosek prokuratora, na etapie postępowania przygotowawczego, lub sądu rejonowego, na etapie postępowania sądowego albo wykonawczego, nie stwarza obowiązku wydania nakazu po stronie sądu okręgowego. Sąd każdorazowo powinien ocenić zasadność wydania nakazu, opierając się na podstawach zarówno pozytywnych wskazanych w art. 607a, jak negatywnych wskazanych w art. 607b. Na skutek rozwoju orzecznictwa uważa się, że właściwość sądu do wydania nakazu w postępowaniu przygotowawczym określana jest na gruncie art. 31 i 32 k.k., według miejsca popełnienia przestępstwa, nie zaś według miejsca prowadzenia postępowania przygotowawczego. W postępowaniu sądowym właściwy do wydania nakazu jest sąd okręgowy, przed którym toczy się postępowanie, lub w okręgu, w którym znajduje się sąd rejonowy, który wydał nakaz. W postępowaniu wykonawczym natomiast właściwy do wydania nakazu jest sąd okręgowy, w którego okręgu zapadł wyrok podlegający wykonaniu. Nakaz wydawany jest na posiedzeniu, w którym, stosownie do art. 96 § 2 k.k., strony mogą wziąć udział, jeżeli się stawiają. Sąd okręgowy wydający nakaz powinien dążyć do objęcia nim wszystkich spraw, w których oskarżony lub skazany jest poszukiwany. Sprawy w toku, które dotyczą tego samego oskarżonego, przewodniczący wydziału powinien skierować łącznie do rozpoznania na posiedzeniu w przedmiocie wydania nakazu. Postanowienie w przedmiocie wydania nakazu nie jest zaskarżalne. Zażalenie nie służy także na postanowienie w przedmiocie wniosku o uchylenie nakazu. Wydanie nakazu nie obejmuje sytuacji, w których osobą poszukiwaną jest nieletni w sytuacji, o której mowa w art. 16 § 2 PostNielU⁶ (ani wobec którego wymierzono karę na mocy art. 94

⁴ K. Frąckowiak, *Wypadek mniejszej wagi w prawie karnym skarbowym*, „Studia Prawnoustrojowe” 2019, nr 44, s. 75.

⁵ *Komentarz do przepisów KPK regulujących wystąpienie do państwa członkowskiego Unii Europejskiej o przekazanie osoby ściganej na podstawie europejskiego nakazu aresztowania. Postępowanie w sprawach karnych ze stosunków międzynarodowych*, red. S. Buczma et al., Warszawa 2016, komentarz do art. 607a.

⁶ Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich z 26 października 1982 roku (tekst jedn. Dz.U. z 2014 r. poz. 382 ze zm.; dalej: PostNielU).

PostNielU). Nie ma natomiast przeszkód do wydania ENA w stosunku do nieletniego odpowiadającego za przestępstwo w warunkach szczególnych, określonych w art. 10 § 2 k.k. Zgodnie z wyrokiem TSUE osoba nieletnia w świetle prawa innego kraju i tam przebywająca powinna być wydana do Polski, jeśli tu została skazana jako dorosły. Zgodnie z art. 3 pkt 3 decyzji ramowej w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między państwami członkowskimi sąd wykonujący europejski nakaz aresztowania odmawia wydania zgody na przekazanie skazanego czy oskarżonego do innego państwa, jeśli zgodnie z jego prawem krajowym przeszkodą jest wiek sprawcy⁷. Dodatkowo Sąd Najwyższy w swojej uchwale o sygn. akt I KZP 21/06 sprzeciwił się przekazywaniu nieletniego sprawcy do kraju, w którym popełnił przestępstwo, jeśli nie odpowiadałby on przed sądem jako dorosły⁸.

Niedopuszczalność wydania europejskiego nakazu aresztowania

Zgodnie z art. 607b k.k. wydanie nakazu jest niedopuszczalne, jeśli nie wymaga tego interes wymiaru sprawiedliwości. Niedopuszczalne jest również, gdy prowadzone jest przeciwko osobie ściganej w postępowaniu karnym o przestępstwo zagrożone karą pozbawienia wolności do roku. Analogicznie niedopuszczalne jest w celu wykonania kary pozbawienia wolności orzeczonej w wymiarze do 4 miesięcy albo innego środka polegającego na pozbawieniu wolności na czas nieprzekraczający 4 miesięcy. Przepis wprowadza także dodatkową przesłankę wydania nakazu w postaci klauzuli generalnej interesu wymiaru sprawiedliwości, którą można uznać za przełamanie zasady legalizmu określonej w art. 10, wprowadzającą zasadę proporcjonalności jako warunku wydania nakazu. Pod tym względem art. 607b zakłada fakultatywność wydania nakazu. Interes wymiaru sprawiedliwości jest klauzulą generalną znaną w polskiej procedurze. W zakresie obrotu międzynarodowego, między innymi przy przekazaniu ścigania (art. 591–592 k.k.), a także rozwiązywania sporów jurysdykcyjnych w UE (art. 592c–592d k.k.). Przy jej stosowaniu można wspierać się praktyką wyłonioną już w tamtym obszarze stosowania prawa. Ocena interesu wymiaru sprawiedliwości należy w pierwszej kolejności do organu wnioskującego. W postępowaniu przygotowawczym jest to prokurator, w postępowaniu sądowym lub wykonawczym — sąd wnioskujący. Ostateczna odpowiedzialność należy jednak do organu wydającego nakaz, na przykład sądu okręgowego, który decyduje, czy wydanie nakazu przyczyni się do realizacji interesu wymiaru sprawiedliwości. Przesłanka interesu wymiaru

⁷ E. Świątchowska, *Europejski nakaz aresztowania także wobec nieletniego*, „Dziennik Gazeta Prawna: prawo, biznes, polityka” 2018, nr 17, s. 3. Decyzja ramowa Rady z dnia 13 czerwca 2002 roku w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między Państwami Członkowskimi (2002/584/WSiSW).

⁸ Orzecznictwo Sądu Najwyższego — Izba Karna i Wojskowa 2006/9/77, sygn. akt I KZP 21/06.

sprawiedliwości musi zostać spełniona w wypadku nakazu wydanego do celów ścigania oraz wykonania kary lub środka. Do wydania nakazu nie jest wystarczające określenie tylko interesu wymiaru sprawiedliwości, lecz także ocena, że jego ważność wymaga podjęcia tego rodzaju czynności procesowej. Interes wymiaru sprawiedliwości łączy się z celami postępowania karnego. Do oceny skali interesu wymiaru sprawiedliwości należałoby wziąć pod uwagę, czy wydanie nakazu będzie realnie sprzyjać osiągnięciu celów określonych w art. 2 § 1. Jego wydanie powinno być poprzedzone łączną ich oceną pod kątem przydatności nakazu jako instrumentu zmierzającego do ich osiągnięcia. Wydanie nakazu może być niecelowe, gdy szanse na merytoryczne zakończenie procesu wydają się niewielkie lub koszty postępowania o wykonanie nakazu czy koszty transportu osoby przekazywanej będą rażąco nieproporcjonalne do wysokości szkody wyrządzonej czynem zabronionym lub też brakuje indywidualnego interesu pokrzywdzonego w kontynuowaniu procesu w Polsce. Ocena spełnienia wymogu interesu wymiaru sprawiedliwości powinna być dokonana przez pryzmat transgranicznego wymiaru takiego instrumentu. Interes wymiaru sprawiedliwości powinien wyrażać się w umiejętności oceny skutków jego wydania dla organów zarówno polskich, jak i zagranicznych. Przy ocenie interesu wymiaru sprawiedliwości należy uwzględnić ochronę praw człowieka i obywatela, unikając stwarzania ciężarów dla samej osoby ściganej. W celu zoptymalizowania wydawania europejskiego nakazu aresztowania i lepszego zrealizowania interesu wymiaru sprawiedliwości należy rozważyć podjęcie działań i planować także inne drogi rozwiązania problemu. Skorzystanie z poszukiwań w trybie art. 98 kodeksu wykonawczego, wykorzystanie wideokonferencji, rozważenie wystąpienia o wykonanie wolnościowego środka zapobiegawczego w trybie rozdziału 65c k.k., czyli alternatywy wydania nakazu w wypadku, w którym podejrzany lub oskarżony samowolnie udałby się do państwa obcego i nie stawiał się na wezwanie organu polskiego, rozważenie wystąpienia do państwa członkowskiego UE o wykonanie orzeczenia skazującego na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania w trybie rozdziału 66h k.k., czyli rozeznania się przez sąd orzekający karę w zawieszeniu w intencjach skazanego co do udania się do innego państwa członkowskiego. Pozwoliłoby to przekazać dozór nad wykonywaniem środków związanych z poddaniem sprawcy próbie przez organ innego państwa członkowskiego⁹.

Zgodnie z postanowieniami decyzji ramowej w sprawie dotyczącej ścigania lub wykonania orzeczonej kary, środka zabezpieczającego w ENA, art. 2 ust. 1 istnieje możliwość wystąpienia do państwa członkowskiego UE o wykonanie orzeczenia skazującego, dotyczącego grzywny w trybie rozdziału 66a k.k., niezależnie od klauzuli interesu wymiaru sprawiedliwości dopuszczalność wydania nakazu uwarunkowana jest wysokością progu zagrożenia karą. Do oceny dopuszczalności wydania nakazu decydujący jest próg zagrożenia karą w ustawie polskiej,

⁹ *Komentarz do przepisów...*, komentarz do art. 607b.

nie ma znaczenia jej wysokość w państwie wykonującym nakaz. Wspomniany wymiar 4 miesięcy orzeczonej kary pozbawienia wolności dotyczy kary orzeczonej bezwzględnie. Nie jest dopuszczalne wydanie nakazu w odniesieniu do kary pozbawienia wolności, której wykonanie warunkowo zawieszono, z wyjątkiem gdy zarządzono wykonanie kary w trybie art. 75 k.k. W tym wypadku należy rozważyć spełnienie wymogów interesu wymiaru sprawiedliwości. Natomiast „inny środek polegający na pozbawieniu wolności” w rozumieniu pkt 2 należy uznać za środek zabezpieczający z art. 93a § 1 pkt 4 k.k. Bezterminowy charakter środka nie jest przeszkodą dopuszczalności wydania nakazu. Kodeks karny nie stawia bezwzględnych przeszkód zastosowania procedury nakazu w celu wykonania kary zastępczej pozbawienia wolności za grzywnę. Jednakże warunek interesu wymiaru sprawiedliwości przemawia przeciwko uruchamianiu tej procedury. Przede wszystkim wypada skorzystać z mechanizmów przewidzianych w rozdziale 66a. Interes wymiaru sprawiedliwości powinien także wpływać na decyzję sądu wydającego ENA w wypadku zastępczej kary pozbawienia wolności za karę ograniczenia wolności. W takiej sytuacji wypada rozważyć przekazanie wykonania kary ograniczenia wolności w trybie rozdziału 66h. Progi kar wskazane w art. 607b mają znaczenie wyłącznie z punktu widzenia dopuszczalności wydania nakazu w Polsce. Nie mogą służyć weryfikacji nakazu otrzymanego do wykonania i być podstawą odmowy wykonania ENA¹⁰.

Forma europejskiego nakazu aresztowania

Zgodnie z art. 607c określającym formę nakazu powinien on zawierać oznaczenie sądu występującego, ze wskazaniem jego adresu, numeru telefonu, telefaksu i adresu poczty elektronicznej, datę oraz miejsce wydania nakazu, dane określające tożsamość i obywatelstwo osoby ściganej, sygnaturę, rodzaj i treść prawomocnego albo podlegającego wykonaniu orzeczenia sądu, w związku z którym nakaz został wydany, przytoczenie opisu i kwalifikacji prawnej czynu, górną granicę ustawowego zagrożenia karą pozbawienia wolności przestępstwa, o które toczy się postępowanie, lub wysokość orzeczonej kary pozbawienia wolności albo innego środka polegającego na pozbawieniu wolności, zwięzły opis stanu faktycznego sprawy oraz wskazanie następstw czynu nieobjętych ustawowymi znamionami przestępstwa. Nakaz powinien zostać przetłumaczony na język urzędowy państwa jego wykonania. Wzór nakazu zawarty jest w rozporządzeniu ministra sprawiedliwości. Wskazuje się w nim wymogi zawartości nakazu, którego wzór został szczegółowo określony w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z 24 lutego 2012 roku w sprawie określenia wzoru europejskiego nakazu aresztowania. Treść rozporządzenia koresponduje z załącznikiem do decyzji ramowej w sprawie ENA.

¹⁰ *Ibidem*, art. 607b.

Sposób i rodzaj informacji przekazywanych między państwami członkowskimi są ustandaryzowane obowiązującym wzorem formularza. Niewątpliwie treść merytoryczna przekazanego formularza może przesądzać o decyzji organu państwa wykonującego nakaz. Należyte wyjaśnienie sytuacji faktycznej i prawnej wpływa na podejmowaną decyzję. Formularz składa się z kilku części oznaczonych wielkimi literami. Część A zawiera informacje o narodowości osoby, co do której występuje się o ENA, jeżeli osoba ścigana jest obywatelem kilku państw, należy wskazać je wszystkie, o ile są znane. Część E, dotycząca opisu czynu, może spowodować konsekwencje co do weryfikacji zasady podwójnej karalności. Część F wskazuje podanie wszelkich istotnych okoliczności sprawy. W wypadku nakazu obejmującego kilka czynów warto zauważyć możliwość wymierzenia kary łącznej w Polsce, co może mieć znaczenie. Zgodnie z przepisami organem, który wydaje nakaz, jest przewodniczący składu orzekającego. Elementy treści nakazu ujęto w art. 607c k.k. Nie mogą one jednak służyć jako wzór, zgodnie z którym ocenia się prawidłowość nakazu. Według stanowiska Sądu Najwyższego jedynym warunkiem oceny dopuszczalności wykonania nakazu są art. 607p i 607r. Są to jedyne przesłanki, na podstawie których wolno odmówić wykonania nakazu. Stanowią one wyłącznie o formalnych wymogach nakazu. Wniosek oceniany jest na podstawie odpowiednich uregulowań prawa państwa wydającego nakaz, będących wynikiem implementacji do krajowego porządku prawnego odpowiednich przepisów. W razie wątpliwości co do oceny można posilkować się podręcznikiem *Jak wystawiać europejski nakaz aresztowania*, przygotowanym przez Radę UE. Wydany nakaz powinien zostać przetłumaczony na język urzędowy państwa jego wykonania. Lista języków innych niż urzędowe i akceptowanych przez państwa docelowe dostępna jest we wspomnianym podręczniku. Dodatkowo każde państwo objęte umową zobowiązane jest do wygenerowania wniosku w języku angielskim¹¹.

Przekazanie europejskiego nakazu aresztowania państwu wykonania

Dodatkowo art. 607d k.k. reguluje szczegółowe kwestie przekazania nakazu państwu wykonania. Zgodnie z § 1:

Jeżeli istnieje podejrzenie, że osoba ścigana może przebywać na terytorium państwa członkowskiego Unii Europejskiej, a jej miejsce pobytu nie jest znane, prokurator, a w postępowaniu sądowym i wykonawczym sąd okręgowy, który wydał nakaz, przesyła jego odpis do centralnej jednostki Policji współpracującej z Interpolem z wnioskiem o wszczęcie poszukiwań międzynarodowych.

Dodatkowo § 2, 3, 4, stanowią, że

jeżeli miejsce pobytu osoby ściganej jest znane lub zostało ustalone w wyniku poszukiwań, o których mowa w § 1, prokurator, a w postępowaniu sądowym i wykonawczym sąd okręgowy, który

¹¹ *Ibidem*, komentarz do art. 607c.

wydał nakaz, przekazuje go bezpośrednio organowi sądowemu państwa wykonania nakazu; odpis nakazu przekazuje się Ministrowi Sprawiedliwości.

§ 3. Przepis § 2 stosuje się odpowiednio w wypadku, gdy państwo wykonania nakazu zwróciło się o przedstawienie dodatkowych informacji lub dokumentów.

§ 4. Przekazanie nakazu oraz wszystkich związanych z nim informacji i dokumentów może nastąpić również z wykorzystaniem urządzeń służących do automatycznego przesyłania danych w sposób umożliwiający stwierdzenie autentyczności tych dokumentów.

Obowiązek technicznego przekazywania nakazu w postępowaniu sądowym ciąży na organie wydającym nakaz, czyli sądzie, w postępowaniu przygotowawczym — na prokuratorze. Sposób przekazania informacji zależy od możliwości identyfikacji miejsca pobytu osoby ściganej — gdy nie jest ono znane, nakaz jest przekazywany do centralnej jednostki Policji współpracującej z Interpolem. W Polsce jest to Biuro Międzynarodowej Współpracy Policji Komendy Głównej Policji. Jeżeli miejsce pobytu osoby poszukiwanej jest znane, nakaz przekazuje się bezpośrednio właściwemu organowi sądowemu państwa wykonania. Żeby ustalić właściwy organ, można skorzystać z informacji zawartych na stronie internetowej Europejskiej Sieci Sądowej ds. Karnych¹². Tryb postępowania szczegółowo określono w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z 23 lutego 2007 roku, regulaminie urzędowania sądów powszechnych w § 326 i innych oraz w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z 11 września 2014 roku, dodatkowo w regulaminie wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury w § 146 i innych. Wielość aktów prawnych regulujących tę materię świadczy o niejednolitości przepisów prawnych w tym zakresie, co jest zjawiskiem bardzo negatywnym. Wymienione przepisy doprecyzowują sposób przekazania nakazu wydanego wobec osoby, której miejsce pobytu nie jest znane, przekazania dokonywanego za pośrednictwem Systemu Informacyjnego Schengen. Nakaz przesyłany jest w formie dokumentu elektronicznego, dodatkowo jego odpis w formacie PDF, tłumaczenie dokumentu na język angielski w formacie DOC, TXT lub RTF, zapewniając jednocześnie poufność i integralność danych, bezpośrednio na adres e-mail Biura SIRENE.

Dopuszczalność ścigania zgodnie z europejskim nakazem aresztowania

Artykuł 607e traktujący o dopuszczalności ścigania stanowi w § 1, że

osoby przekazanej w wyniku wykonania nakazu nie można ścigać za przestępstwa inne niż te, które stanowiły podstawę przekazania, ani wykonać orzeczonych wobec niej za te przestępstwa kar pozbawienia wolności albo innych środków polegających na pozbawieniu wolności. § 2, sąd, który prawomocnie orzekł w sprawie, może zarządzić wykonanie kary tylko za te przestępstwa, które stanowiły podstawę przekazania osoby ściganej. W posiedzeniu sądu mają prawo wziąć udział prokurator i osoba ścigana.

¹² or. <http://www.ejn-crimjust.europa.eu> (dostęp: 14.01.2018).

Zgodnie z § 3 przepisu § 1 nie stosuje się, jeżeli¹³

1. państwo wykonania nakazu złożyło oświadczenie o dopuszczalności ścigania lub wykonania kar pozbawienia wolności albo innych środków polegających na pozbawieniu wolności za wszystkie czyny popełnione przed przekazaniem, chyba że organ sądowy tego państwa w orzeczeniu o przekazaniu postanowił inaczej;

2. osoba przekazana, pomimo takiej możliwości, nie opuściła terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w ciągu 45 dni od dnia prawomocnego zakończenia postępowania albo po opuszczeniu terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na nie powróciła;

3. nie została orzeczona kara pozbawienia wolności albo inny środek polegający na pozbawieniu wolności;

4. postępowanie karne nie wiąże się ze stosowaniem wobec osoby ściganej środka polegającego na pozbawieniu wolności;

5. czyn osoby ściganej jest zagrożony karą lub środkiem niepolegającym na pozbawieniu wolności;

6. osoba ścigana wyraziła zgodę na przekazanie i zrzekła się korzystania z prawa określonego w § 1;

7. osoba ścigana, po jej przekazaniu, złożyła przed sądem właściwym do rozpoznania sprawy oświadczenie o zrzeczeniu się korzystania z prawa określonego w § 1 w odniesieniu do czynów popełnionych przed przekazaniem;

8. organ sądowy państwa wykonania nakazu, który przekazał osobę ściganą, na wniosek sądu właściwego do wydania nakazu, wyraził zgodę na ściganie lub wykonanie kar pozbawienia wolności albo innych środków polegających na pozbawieniu wolności za przestępstwa określone w pkt 1.

Artykuł 607e § 1, implementujący art. 27 decyzji ramowej w sprawie europejskiego nakazu aresztowania, wyraża zasadę specjalności. Dotyczy ona przede wszystkim ochrony suwerenności państwa wydającego nakaz. W wypadku zgłoszenia zastrzeżeń co do zasady specjalności podejmowanie dalszych decyzji procesowych wymaga odbycia dodatkowego posiedzenia. Jego celem jest zarządzenie wykonania kary za przestępstwa, które stanowiły podstawę przekazania. Postanowienie takie wydaje sąd, który prawomocnie orzekł w sprawie, chyba że sprawa w trybie procedury odwoławczej lub kasacyjnej została przekazana do ponownego rozpoznania. Jeżeli w sprawach dotyczących podstawę przekazania orzekało kilka sądów, właściwy do zarządzenia wykonania kary jest każdy z tych sądów osobno w odniesieniu do kary, którą orzekł. W posiedzeniu mają prawo wziąć udział prokurator i osoba ścigana z obrońcą. Zatem zgodnie z art. 117 § 1 należy zawiadomić te podmioty. Zasada specjalności stanowi przesłankę ujemną dla orzeczenia kary łącznej, obejmującej kary pozbawienia wolności wymierzone za przestępstwa nieujęte w nakazie. W wypadku podniesienia zarzutu specjalności przy wykonaniu nakazu dotyczącego kary łącznej można wnioskować o uzyskanie zgody oskarżonego na rezygnację z prawa specjalności zgodnie z art. 607e § 3 pkt 7. Można także wystąpić do państwa wykonania nakazu z wnioskiem o wyrażenie zgody na wykonanie kary za przestępstwa

¹³ Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2017 r. poz. 1904 ze zm.) oraz *Kodeks postępowania karnego. Komentarz...*, komentarz do art. 607e.

nieujęte w nakazie zgodnie z art. 607e § 1 pkt 8. W celu stwierdzenia, czy przestępstwo jest ujęte w nakazie, należy zbadać, czy znamiona przestępstwa według jego opisu prawnego w wydającym nakaz państwie są takie same jak te, za które nastąpiło przekazanie osoby i czy istnieje zgodność między danymi widniejącymi a danymi wymienionymi w późniejszej czynności procesowej¹⁴.

Orzekanie

Artykuł 607l stanowi o orzekaniu wobec osoby objętej europejskim nakazem aresztowania.

§ 1. W przedmiocie przekazania i tymczasowego aresztowania sąd orzeka na posiedzeniu, w którym mają prawo wziąć udział prokurator i obrońca.

§ 1a. Zawiadamiając osobę ściganą o posiedzeniu, o którym mowa w § 1, sąd doręcza nakaz europejski wraz z tłumaczeniem przekazanym przez prokuratora. Jeżeli ze względu na szczególne okoliczności nie jest możliwe sporządzenie tłumaczenia przed posiedzeniem, tłumaczenie zarządza sąd. Można poprzestać na poinformowaniu osoby o treści nakazu europejskiego, jeśli nie utrudni to realizacji przysługujących jej praw, w tym praw wymienionych w § 2.

§ 2. Jeżeli osoba ścigana wyrazi taką wolę, sąd przyjmuje od niej do protokołu oświadczenie o zgodzie na przekazanie lub o zgodzie na niestosowanie przepisu art. 607e § 1. Oświadczenie nie może być cofnięte, o czym należy pouczyć osobę ściganą.

§ 3. Na postanowienie sądu w przedmiocie przekazania przysługuje zażalenie. Zażalenie wnosi się w terminie 3 dni od dnia ogłoszenia postanowienia, a jeżeli osoba ścigana pozbawiona jest wolności i nie została sprowadzona na posiedzenie sądu — od dnia jego doręczenia. Art. 252 stosuje się odpowiednio.

§ 4. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, wzór pouczenia o przysługujących osobie, której nakaz dotyczy, w wypadku jej zatrzymania, uprawnieniach: do uzyskania informacji o treści nakazu europejskiego, o możliwości wyrażenia zgody na przekazanie, o możliwości złożenia oświadczenia w przedmiocie przekazania, do korzystania z pomocy obrońcy, do składania wyjaśnień, do odmowy składania wyjaśnień lub odmowy odpowiedzi na pytania, do przeglądania akt w zakresie dotyczącym przyczyn zatrzymania, do dostępu do pierwszej pomocy medycznej, jak również o uprawnieniach określonych w § 3, w art. 72 § 1, art. 78 § 1, art. 261 § 1, 2 i 2a, art. 612 oraz o treści art. 607k § 3 i 3a, mając na względzie konieczność zrozumienia pouczenia także przez osoby niekorzystające z pomocy obrońcy.

O przekazaniu i tymczasowym aresztowaniu sąd orzeka zazwyczaj na jednorazowym posiedzeniu, jednak dopuszczalne jest, aby najpierw rozstrzygnąć wniosek prokuratora o zastosowanie tymczasowego aresztowania, a następnie zdecydować w przedmiocie przekazania. W posiedzeniu mają prawo wziąć udział prokurator i obrońca. Paragraf 1a zapewnia również osobie ściganej prawo zawiadomienia o terminie posiedzenia. Tłumaczenie nakazu stanowi obowiązek i jest

¹⁴ Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2017 r. poz. 1904 ze zm.); *Komentarz do przepisów...*, komentarz do art. 607e; *Kodeks postępowania karnego. Komentarz...*, komentarz do art. 607e.

implementowane art. 3 ust. 6 i 7 dyrektywy 2010/64/UE. Wskazuje się w niej trzy możliwości przekazania przetłumaczonego nakazu¹⁵:

- przekazanie tłumaczenia przez prokuratora,
- zarządzenie tłumaczenia przez sąd,
- pominięcie tłumaczenia i poinformowanie osoby ściganej o treści nakazu.

Obowiązek przekazania tłumaczenia do sądu powinien spoczywać na prokuratorze. Jednak z praktycznego punktu widzenia i biegu terminów procesowych zasada ta nie jest ściśle przestrzegana. Prokurator może wówczas skierować nakaz do sądu bez tłumaczenia, celem jego zarządzenia przez sąd. Musi jednak wskazać szczególne okoliczności, które uzasadniają jego brak. Ostatecznie istnieje możliwość nietłumaczenia i ustne poinformowanie osoby co do treści nakazu, o ile nie będzie to działało na szkodę w stosunku do realizowanych przez nią uprawnień¹⁶.

Cele przekazania ściganego

Artykuł 607k § 2 nakazuje wystosowanie pouczenia przez prokuratora o możliwości wyrażenia zgody na pominięcie zasady specjalności. Osoba ścigana składa oświadczenie w tym przedmiocie przed właściwym sądem. Oświadczenie powinno być naniesione w protokole. Niezależnie od treści pouczenia pisemnego, które osoba ścigana powinna otrzymać podczas zatrzymania, sąd poucza także o braku możliwości cofnięcia oświadczenia. Na postanowienie w przedmiocie przekazania przysługuje zażalenie, wnosi się je w terminie 3 dni od ogłoszenia postanowienia lub jego doręczenia. Doktryna oraz praktyka orzecznicza potwierdzają możliwość zaskarżenia orzeczenia w przedmiocie przekazania kasacją. Dyrektywa 2012/13/UE ustanawia obowiązek pisemnego pouczenia w określonych sytuacjach procesowych w prostym i powszechnie zrozumiałym słownictwie. Minister Sprawiedliwości określił wzór pouczenia w rozporządzeniu z 11 czerwca 2015 roku w sprawie określenia wzoru pouczenia o uprawnieniach zatrzymanego na podstawie europejskiego nakazu aresztowania. Pouczenie powinno być doręczone osobie ściganej już przy zatrzymaniu, nie zaś dopiero przed sądem. Jeżeli nakaz europejski dotyczy osoby niebędącej obywatelem polskim, okoliczność, że czyn nie jest przestępstwem według prawa polskiego, nie jest przeszkodą do wykonania nakazu europejskiego, jeśli dotyczy on czynu zagrożonego w państwie jego wydania karą co najmniej 3 lat pozbawienia wolności lub czynu, za który może być orzeczony co najmniej w tym samym wymiarze inny środek polegający na pozbawieniu wolności, będącego przestępstwem wymienionym w dyrektywie¹⁷.

¹⁵ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/64/UE z dnia 20 października 2010 roku w sprawie prawa do tłumaczenia ustnego i tłumaczenia pisemnego w postępowaniu karnym art. 3 ust. 6 i 7.

¹⁶ *Komentarz do przepisów...*, komentarz 607l.

¹⁷ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/13/UE z dnia 22 maja 2012 roku w sprawie prawa do informacji w postępowaniu karnym.

Odstąpienie od weryfikacji podwójnej karalności nie dotyczy w tym wypadku obywateli polskich, w jej braku wydanie osoby jest niemożliwe zgodnie z art. 55 Konstytucji RP i art. 607 § 2 k.k. Należy zauważyć, iż te przepisy kolidują z art. 2 ust. 2 decyzji ramowej UE. Dodatkowo przestępstwo tworzące podstawę nakazu musi znajdować się w wykazie 32 kategorii przestępstw, z art. 607w, kwalifikacji owego czynu dokonuje państwo wydające. Przestępstwo w państwie wydającym musi być zagrożone karą pozbawienia wolności lub środkiem zabezpieczającym, których granica wynosi co najmniej 3 lata, zgodnie z wykładnią art. 607. Należy zauważyć, że do ustalenia wspólnego rozumienia danej kategorii przestępstw można pomocniczo posługiwać się definicjami tych przestępstw, zawartymi w instrumentach międzynarodowych, takich jak konwencje, decyzje ramowe czy dyrektywy z zakresu prawa karnego materialnego¹⁸.

Statystyki polskiego ministerstwa sprawiedliwości (tabela 1) dowodzą jednoznacznie, iż instytucja europejskiego nakazu aresztowania jest stosowana w praktyce. Ze względu na przynależność do UE i strefy Schengen przekraczanie granicy nie wiąże się już z formalną kontrolą na granicy, co znacznie ułatwia anonimowe przemieszczanie się między państwami. Narzędzie, jakim jest ENA, jest niewątpliwie bardzo skuteczne i użyteczne. Pozwala realizować zasadę nieuchronności poniesienia kary za popełnione przestępstwo i należy uznać je za pozytywne zarówno dla krajowego, jak i międzynarodowego porządku prawnego. Dopatrując się cech negatywnych, zgodnie z ekonomiką należy zauważyć, że generuje ono koszty. Jednak są to koszty, które trzeba uznać za konieczne, jeśli nakaz wydaje się za przestępstwa o znacznej szkodliwości społecznej.

Natomiast dane z opracowań Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka pokazują, że Polska w latach 2005–2013 była na pierwszym miejscu pod względem państw wydających ENA. Wydawać się może, że sytuacja ta spowodowana jest zbytnią wiarą w zasadę legalizmu, zakorzenioną w polskiej procedurze karnej. ENA nie są kierowane do Polski często. Państwa, do których Polska kieruje ENA, pokrywają się z trendami migracyjnymi obserwowanymi w Polsce w ciągu ostatnich lat. W latach 2010–2016 największą liczbę ENA Polska skierowała do Wielkiej Brytanii (529 w 2016 roku, 498 w 2017 roku), Niemiec (450 w 2016 roku, 482 w 2017 roku) i Holandii (165 w 2016 roku, 256 w 2017 roku). Jednak mimo znacznej liczby wydanych nakazów Polska ma stosunkowo niski wskaźnik skuteczności w aresztowaniach związanych z ENA (około 20%)¹⁹.

¹⁸ *Komentarz do przepisów...*, komentarz do art. 607k; *Kodeks postępowania karnego. Komentarz...*, komentarz do art. 607k.

¹⁹ Szerzej *Praktyka stosowania europejskiego nakazu aresztowania w Polsce jako państwie wydającym. Raport krajowy maj 2018 r.*, oprac. Helsińska Fundacja Praw Człowieka, http://www.hfhr.pl/wp-content/uploads/2018/07/ENA_PL.pdf (dostęp: 10.12.2019).

Tabela 1. Europejski nakaz aresztowania w latach 2015–2018

Wnioski			2015		2016		2017		2018			
			wnioski prokuratora o wydanie ENA na podst. art. 607a k.p.k.	ENA na podst. art. 607a k.p.k.	wnioski prokuratora o wydanie ENA na podst. art. 607a kpk	ENA wydane przez sądy na podst. art. 607a k.p.k.	wnioski prokuratora o wydanie ENA na podst. art. 607a kpk	ENA wydane przez sądy na podst. art. 607a k.p.k.	wnioski prokuratora o wydanie ENA na podst. art. 607a k.p.k.	ENA wydane przez sądy na podst. art. 607a k.p.k		
OGÓŁEM (w. 2 do w. 4)			1	417	2428	365	2177	467	2455	477	2263	
z tego wobec osób	o ustalonym (powyżej jednego państwa)	o nie-ustalonym (jedno państwo)	miejsu pobytu	2	186	974	169	913	214	978	267	1039
				3	225	1419	190	1237	238	1434	203	1192
				4	6	35	6	27	15	43	7	32

Źródło: <https://isws.ms.gov.pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/> (dostęp: 18.02.2018).

Podsumowanie

Dostępne statystyki dowodzą jednoznacznie, że instytucja europejskiego nakazu aresztowania jest dosyć często stosowana przez polski wymiar sprawiedliwości²⁰. Ze względu na przynależność do UE i strefy Schengen przekraczanie granic nie wiąże się z formalną kontrolą, co znacznie ułatwia anonimowe przemieszczanie się między państwami. Narzędzie ENA jest niewątpliwie potrzebne, mimo iż zgodnie z danymi statystycznymi niezbyt efektywne. Należałoby się w związku z tym zastanowić, czy bezwzględne stosowanie zasady legalizmu, nie zwracając przy tym uwagi na ekonomikę procesową, jest działaniem pożądanym, wszak procedura jest

²⁰ *Ibidem*.

niekwestionowanym obciążeniem dla budżetu państwa. ENA z pewnością stara się odegrać rolę narzędzia zapewniającego realizację zasady nieuchronności poniesienia kary za popełnione przestępstwo i należy uznać je za pozytywne zarówno dla krajowego, jak i międzynarodowego porządku prawnego. Dopatrując się cech negatywnych, należy zauważyć, że generuje ono koszty. Jednak są to koszty, które są zasadne, jeśli nakaz wydaje się za przestępstwa o znacznej szkodliwości społecznej.

Bibliografia

- Decyzja ramowa Rady z dnia 13 czerwca 2002 roku w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między Państwami Członkowskimi (2002/584/WSiSW).
- Frąckowiak K., *Wypadek mniejszej wagi w prawie karnym skarbowym*, „Studia Prawnoustrojowe” 2019, nr 44.
- Górski A., *Europejskie ściganie karne. Zagadnienia ustrojowe*, Kraków 2010.
<https://isws.ms.gov.pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/>.
- Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2017 r. poz. 1904 ze zm.).
- Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, K. T. Boratyńska, P. Czarnecki, A. Górski, M. Królikowski, M. Warchoń, A. Ważny, Warszawa 2016.
- Komentarz do przepisów KPK regulujących wystąpienie do państwa członkowskiego Unii Europejskiej o przekazanie osoby ściganej na podstawie europejskiego nakazu aresztowania. Postępowanie w sprawach karnych ze stosunków międzynarodowych*, red. S. Buczma, M. Hara, R. Kierzyńska, P. Kołodziejewski, A. Milewski, T. Ostropolski, Warszawa 2016.
- Kuczyński K., *Znaczenie Europejskiego Nakazu Aresztowania w zwalczaniu terroryzmu w Unii Europejskiej*, „Studia Europejskie” 2005, nr 1.
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w sprawie określenia wzoru europejskiego nakazu aresztowania (Dz.U. z 2012 r. poz. 26620 ze zm.).
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w sprawie określenia wzoru pouczenia o uprawnieniach zatrzymanego na podstawie europejskiego nakazu aresztowania (Dz.U. z 2015 r. poz. 87420 ze zm.).
- Świętochowska E., *Europejski nakaz aresztowania także wobec nieletniego*, „Dziennik Gazeta Prawna: prawo, biznes, polityka” 2018, nr 17.
- Trzcińska J., *Europejski nakaz aresztowania a ekstradycja w prawie polskim*, „Prokuratura i Prawo” 2004, nr 6.